

Fjellreven på randen av utryddelse

Fjellreven er forsvunnet fra mange fjellområder selv etter at den ble fredet, og er i dag på randen av utryddelse fra Skandinavia og Finland.

FJELLREVEN har vært fredet i 69 år i Norge, i 71 år i Sverige og i 59 år i Finland. I løpet av denne tiden er det ikke dokumentert at noen bestand har økt til tettheter som kan sammenlignes med dem fjellrevbestandene hadde før bestandsnedgangen. Samlet sett er det mange faktorer som kan bidra til at også de siste bestandene forsvinner.

Trusler mot fjellreven

Fjellrevbestandene er i dag svært små og er derfor sterkt utsatt for tilfeldigheter som bidrar til å øke faren for utdøing betydelig. I tillegg kommer andre forhold, som sykdommer, konkurranse med rødvov og innavl, som kan virke negativt på fjellrevbestandene.

Forsvinner den?

Erfaringene etter den lange fredningsperioden er at fjellrevbestandene fortsatt viser nedgang og står i fare for å forsvinne fra Skandinavia. Vi kan aldri bli helt sikre på at vår forståelse av årsakssammenhengene i fjellrevens problemer er riktige, og at eventuelle tiltak som foreslås er garantert å virke. To forslag til forvaltningsplaner og tiltak som er fremmet i Sverige og Norge kan tjene som sammenlignende tilnærminger. Forhåpentlig vil i

alle fall ett av forslagene som utprøves finne en løsning som bidrar til at en finner effektive forvaltningstiltak. Det er således klart bedre å teste de forslagene som alt er fremmet enn å dokumentere at fjellreven faktisk er forsvunnet også fra de siste restbestandene.

Fjellreven er i dag svært fåtallig og er i stor fare for å dø ut i Skandinavia.

Foto: OLAV STRAND

Manglende bestandsvekst

Med bakgrunn i det som er kjent om fjellrevens økologi og bestandsdynamikk, tilbakeviser NINA tidligere framtrekkende forklaringer på at fjellreven ikke har økt i antall etter fredningen som ble innført i 1930.

NINA lanserer en ny hypotese, kalt en «demografisk felle». Denne hypotesen er basert på en analyse av fjellrevens livshistorie og populasjonsdynamikk i et miljø som har sykliske byttedyrvadasjoner.

Mangelen på vekst i fjellrevbestandene vil da skyldes at både tettheten og sammenheng

i fjellrevbestandene ble ført under en terskel som på lengre sikt fører til lokal utdøing. Årsaken til den opprinnelige bestandsnedgangen var høyt jakttrykk før århundreskiftet.

Dersom denne hypotesen holder stikk, betyr det at verken en antatt nedgang i fjellrevens samlede byttedyrtilgang eller konkurranse med rødvov alene kan bidra til å forklare utviklingen i fjellrevbestanden.

Utsetting kan gi bestandsvekst

NINA anbefaler at overvåking og forskning på de gjenværende bestandene fortsetter, og at det utarbeides spesielle forvaltningsplaner for de siste bestandene av nevneverdig størrelse i Børgefjell og Hardangervidda/Nordfjella.

Tilleggsføring og utsetting av fjellrev fra Russland eller Svalbard som mulige forvaltningsstrategier frarådes.

For å kunne reetablere fjellrev, og å beskytte de gjenværende restbestandene, foreslås et

opplegg for innfangning, oppdrett og utsetting av fjellrev. Dette bør fortrinnsvis være hvalper som er født i områder i Norge hvor det kan påvises reproduksjon.

En reell vekst i fjellrevbestanden kan trolig oppnås dersom utsetting av fjellrev lokalt bidrar til å gjenskepe den naturlige romlige og temporære dynamikken.

50 voksne fjellrever i Norge

Overvåking av fjellområder og ynglehi mellom 1988 og 1998 har vist at fjellreven er utryddet fra mange av de undersøkte fjellområdene. Små og isolerte restbestander finnes fortsatt i sju av de undersøkte områdene (Hardangervidda/Nordfjella, Snøhetta, Tydalen/Holt-ålen, Sylane, Børgefjell, Saltfjellet og

Dividalen), og noen spredte forekomster i Finnmark.

Med unntak av Børgefjell har vi ikke med sikkerhet kunnet dokumentere mer enn tre reproduksjoner i noe år i noen av disse områdene. I Børgefjell har vi på det meste sett seks ynglinger i løpet av ett år på norsk side av riksgrensen.

Det er en klar tendens til at de fjellområdene hvor vi fortsatt finner fjellrev, også er de største områdene. Samtlige av de undersøkte bestandene har høy risiko for utdøing. Basert på innsamlede data anslår vi at det neppe er mer enn 50 voksne fjellrever i Norge.

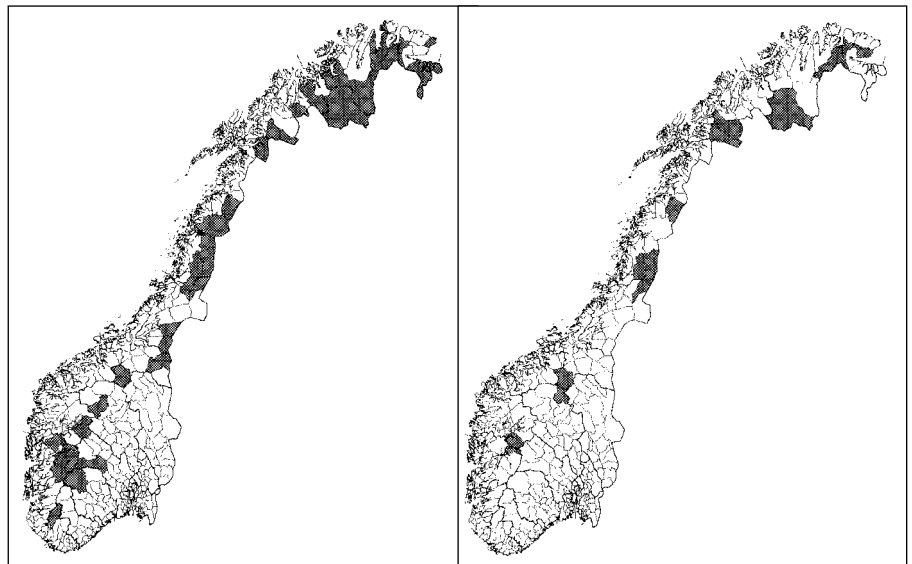
Fjellrev i ti-tusener av år

Materiale fra arkeologiske og naturlige utgravninger viser at fjellreven har forekommet kontinuerlig i Norge over lang tid. De første funnene er datert til 36 000 år før nåtid, mens en rekke funn stammer fra de siste 5000 årene. I løpet av de siste hundre årene har fjellreven vært å finne i de alpine områdene, også i mange av de små og isolerte fjellområdene, fra Setesdal- og Ryfylkeheiene i sør til Varangerhalvøya i nord.

Enkelte spredte kilder gir klare indikasjoner på at fjellrevbestanden var betydelig. For eksempel ble det i 1880-81 av fire jegere fanget nesten 400 fjellrev på Varangerhalvøya; tilsvarende ble det fanget 126 fjellrev i Ulvik kommune (Hardangervidda) i 1887, mens 90 fjellrever ble fanget i løpet av én sommer i Dalsbygda, Os kommune (Forelhogna). Tidligere estimerer har antydnet at det ble fanget rundt 2000 fjellrev årlig i perioden 1879-1911.

Høyt jakttrykk

Det er liten tvil om at det var direkte etterstrebelser i form av jakt og fangst som først førte til nedgangen i fjellrevbestanden. Både skuddpremieordninger og spesielt høy pris på skinn førte til høyt jakttrykk. Tidlig på 1920-tallet tilsvarte faktisk prisen på et blårevskinn en årslønn for mange. Det var derfor flere som i 1920-åra uttrykte bekymring for fjellrevens framtid, og man diskuterte i første del av 1930-årene om fjellreven var forsvunnet fullstendig fra Skandinavia. Selv etter at fredningen ble innført i 1930 er det bekreftet at det forekom ulovlig fangst, og at fjellrev omkom som et resultat av giftåte beregnet på andre rovdyr som rødrev og jerv. I enkelte områder forekom det at fjellrevunger ble fanget i fjellet og satt inn i pelsdyrfarmer helt fram til etter andre verdenskrig.

Fjellrevens utbredelse i Norge 1981-86 (til venstre) og 1988-97.

Tiltak som bør vurderes

Skal fjellreven bevares i Norge, vil det kreves tiltak for å regulere faktorer som kan påvirke bestandene negativt. Forvaltningen bør derfor vurdere tiltak som tar sikte på å beskytte de fjellrevene som finnes i de gjenværende bestandene, og det anbefales derfor at det utarbeides spesielle forvaltningsplaner for hver av restbestandene som kan identifiseres. Dette gjelder i første omgang Børgefjell, Hardangervidda/Nordfjella og Dovrefjell, som så langt ser ut til å ha de eneste bestandene med en viss levedyktighet i Sør-Norge.

Overvåkingen av hi-områder og reproduksjon som startet i løpet av 1980-tallet bør videreføres. Dette vil ikke bare bidra til å gi data av stor forskningsmessig betydning, men også gjøre det mulig å oppdage endringer i status og være en kontroll på effekter av tiltak som igangsettes.

Ved å undersøke reproduksjonshistorien i individuelle hi-områder og kartlegge disse områdene, er det mulig å klarlegge hvilke habitater som kan regnes for å være nøkkelhabitater for fjellrev, og i hvilken grad slike forskjeller mellom områder bidrar til å forklare reproduk-

sjonsforskjeller. Dette vil kunne øke vår forståelse av habitatkvaliteter i fjellrevens populasjonsøkologi, og bidra til å vise hvilke habitattyper det er viktigst å beskytte.

Dersom bevaring av restbestander på Hardangervidda, Dovrefjell og Børgefjell sees som et forvaltningsmål, bør det utarbeides beredskapsplaner som inneholder retningslinjer for forvaltningen.

Hvordan tenker en å takle situasjoner der det oppstår trusler mot disse bestandenes overlevelse?

Sykdommer og rømninger fra pelsfarmer vil kreve at rutiner er gjennomgått og planlagt før de akutte situasjonene oppstår.

Stoffet er hentet fra

NINA Oppdragsmelding 575

John D.C. Linnell, Olav Strand, Anne Loison, Erling J. Solberg, Per Jordhøy:

«Har fjellreven en framtid i Norge? En statusrapport og forslag til forvaltningsplan.»